

EDUKACIJA I OBRAZOVANJE KNJIŽNIČARA U VISOKOŠKOLSKIM KNJIŽNICAMA SVEUČILIŠTA U OSIJEKU

EDUCATIONS OF LIBRARIANS IN THE UNIVERSITY LIBRARIES OF THE UNIVERSITY OF OSIJEK

Jasna Dolić

djasna@pravos.hr

Knjižnica Pravnoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Dražen Dujak

ddujak@pravos.hr

Knjižnica Pravnoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Roberta Subjak

rsubjak@pravos.hr

Knjižnica Pravnoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

UDK / UDC 023:37:027.7(497.543)

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Sažetak

U radu se govori o formalnom obrazovanju knjižničara u Osijeku od njegovih početaka do danas, o kompetencijama, znanjima i vještinama koje se takvim obrazovanjem stječu i o neformalnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju kojima bi se formalno stečeno znanje trebalo nadograđivati. Posebno ćemo razmotriti trenutačnu situaciju s knjižnicama i knjižničarima visokoškolskih ustanova Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, njihovu stalnu edukaciju i sudjelovanje u znanstveno-nastavnom procesu, s osvrtom na Knjižnicu Pravnoga fakulteta. Dio rada analiza je provedene ankete cilj koje je bio razmotriti stanje i doći do stavova knjižničara o potrebi i realizaciji formalnog i neformalnog obrazovanja.

Gljučne riječi: edukacija, obrazovanje, Osijek, stručno usavršavanje, visokoškolske knjižnice

Summary

This paper talks about the formal education of librarians in the Osijek area from its beginnings up to the present day, about the competences, knowledge and skills acquired through such education, and about informal education and lifelong learning, whereby formally acquired knowledge should be upgraded. In particular, we will look at the current situation of libraries and librarians of the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, their continuous education and participation in the scientific/education process, with special reference to the Faculty of Law Library. A part of the paper is the analysis of a survey conducted to look at the situation and to get the views of librarians about the need and the realization of formal and informal education.

Key words: education, higher education libraries, Osijek, vocational training

Uvod

Razvoj i primjena novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, reforma sustava visokog obrazovanja, sve složenije potrebe korisnika, ali i promjene u društvu koje su donijele korjenite promjene u pristupu učenju i pravno-zakonodavnim okvirima obrazovanja postale su uzrok stalna redefiniranja uloga, potreba i kompetencija knjižničara u smislu stjecanja novih, prilagođenih znanja. Kako bi to moglo biti zadovoljeno, od knjižničara se očekuje, osim formalnog obrazovanja, i cjeloživotno učenje i stručno usavršavanje, pa stalna edukacija postaje svakodnevna nužnost i obveza,¹ ali i način kako napredovati u znanju i pružanju usluga. Visokoškolske knjižnice također sudjeluju u promjenama i knjižničari u njima moraju se prilagođavati promjenama u društvenome i akademskome okruženju.

Cjeloživotno učenje i stalno stručno usavršavanje

Danas su sve knjižnice, pa i visokoškolske i specijalne, suočene s konkurencijom svedostupnih snažnih internetskih pretraživača te im se lagano smanjuje broj korisnika,² pa se svakodnevno suočavaju s novim zadacima. Stoga nije čudno da je najprije formalno školovanje, a onda i stalno stručno usavršavanje i cjeloživotno učenje knjižničara, tema o kojoj se mnogo raspravlja posljednjih godina. Cjeloživot-

¹ Lazzarich, L. Kontinuirana edukacija informacijskih stručnjaka (ili možete li dobiti posao). // Edukacija korisnika i knjižničnog osoblja / 5. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske, Opatija, 10. i 11. travnja 2003. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 72.

² Horvat, A. Cjeloživotno učenje knjižničara: stanje i mogućnosti. // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi i fleksibilnost / ur. A. Horvat, D. Machala. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 21.

no učenje definira se kao aktivnost učenja tijekom života radi unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti unutar osobne, građanske, društvene i poslovne perspektive,³ odnosno, podrazumijeva stjecanje novih, ali i nadopunjavanje i već stečenih znanja i vještina tijekom cijelog života jer danas knjižničari moraju stalno preispitivati širinu svojih stručnih kompetencija i redefinirati jezgru vlastita knjižničarskog znanja.

Svaki će knjižničar danas reći da uopće nije upitno treba li slijediti novonastale promjene koje podrazumijevaju svladavanje novih vještina, ali će postaviti i pitanje načina na koji to može ostvariti. Jedna je od mogućnosti stalan rad na sebi, druga je postojanje organizirane edukacije. Koncept cjeloživotnog učenja knjižničarska zajednica u Hrvatskoj prihvaća, razumijeva i u njemu sudjeluje, ali je potrebno proširiti krug od pojedinaca koji se odlučuju dobrovoljno usavršavati na sve pripadnike profesije. To pretpostavlja stvaranje zakonskih i stručnih temelja koji odgovaraju današnjem trenutku u visokoškolskom knjižničarstvu (važeci su *Standardi za visokoškolske knjižnice*, doneseni davne 1990., danas neprimjereni jer ne mogu pratiti zahtjeve struke, a osim formalnog, ni jedan drugi oblik obrazovanja/edukacije i ne spominje se),⁴ koji će omogućiti, čak i obvezati pripadnike struke na stalno daljnje učenje.⁵ Korak unaprijed učinjen je nacrtom *Standarda i smjernica razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama*⁶ iz 2008. godine koji je, nažalost, ostao samo na razini prijedloga.

Kratak presjek razvoja formalnoga i neformalnoga obrazovanja knjižničara

Knjižničari su od početaka prepoznavali važnost edukacije, ali ona je zbog nedostatka profesionalnih knjižničara uglavnom bila neformalna. Ako takvoj nedostatnoj edukaciji pribrojimo i studije koji su se osnivali (svaki sa svojim nedostacima) i napredak tehnologije koji nije mogao zaobići ni tradicionalnu disciplinu kao što je knjižničarstvo, dobivamo uvjete za prvo pravo organizirano fakultetsko obrazovanje knjižničara.

Srednjoškolsko obrazovanje knjižničara (suradnika u INDOK djelatnosti) postojalo je od školske godine 1977./1978. u deset centara za usmjereno obrazovanje u Hrvatskoj, što je bio korak naprijed u profesionalizaciji knjižničarske struke, kao i početak redovita školovanja i osposobljavanja za kvalitetniji pristup informacijskoj

³ Maravić, J. Cjeloživotno učenje. // *Edupoint* 3, 17(2003), 34. Dostupno i na: http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf [citirano: 2019-05-04].

⁴ Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 33, 1/4(1990), 208.

⁵ Horvat, A. Nav. dj. Str. 33.

⁶ Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj (listopad 2008.): radna verzija. / Komisija za visokoškolske knjižnice. [citirano: 2021-02-05]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/10/publikacija/343

djelatnosti u širem smislu.⁷ U visokoškolskom obrazovanju, od početaka 1961. pa do danas, osnivane su katedre za bibliotekarstvo/knjižničarstvo s različitim modusima, a do uvođenja Bolonjske reforme među tim je studijima bilo znatnih razlika. Od 2005. godine, s novim programima, razlike, koje su i dalje prisutne, pokazuju da cilj reforme visokoškolskog obrazovanja nije uvijek bio u prvom planu akademske zajednice te da postoje različite tendencije prema poopćivanju školovanja na razini polja informacijske znanosti.⁸ Sve te promjene u organizaciji poslovanja, uz tradicionalna, zahtijevaju stjecanje odgovarajućih novih i prilagođenih znanja i vještina pa je u obrazovanju knjižničarskoga kadra nužno držati korak s najnovijim dostignućima informacijskoga doba.⁹

Danas će svaki knjižničar reći da uopće nije upitno treba li se prilagođavati promjenama u društvu i svladavati nove vještine, pitanje je samo kako to može ostvariti. Jedan je od načina stalan rad na sebi, drugi je postojanje organizirane edukacije u obliku tečajeva, radionica, seminara, sudjelovanja na kongresima, konferencijama, objavljivanja u stručnim časopisima, mentorstva... Na nacionalnoj razini tu možemo govoriti o Centru za stalno stručno usavršavanje knjižničara pri NSK-u koji je osnovan 2002. godine i koji svoje aktivnosti provodi u obliku tečajeva, radionica, predavanja, a radi usavršavanja i osvježivanja prethodno usvojenih i usvajanja novih knjižničarskih znanja, čime je organizirano stalno stručno usavršavanje kao trajno rješenje za knjižnično osoblje.

Formalno obrazovanje knjižničara u Osijeku

Od školske godine 1977./1978. do 1989./1990. u višim razredima srednje škole, u Centru za usmjereno obrazovanje Braća Ribar u Osijeku provodilo se školovanje suradnika u INDOK djelatnosti (u početnim generacijama zvanje je glasilo knjižničar dokumentarist). Tih 11 generacija i 254 završena knjižničara, i bez obzira na često mijenjanje i izmjene nastavnog plana i programa, dobili su dobru osnovu za rad u knjižnici ili za daljnje školovanje, osobito zbog dobre suradnje s ustanovama u kulturi – Gradskom i sveučilišnom knjižnicom, Muzejom Slavonije i Povijesnim arhivom, koji su, osim stručnih djelatnika koji su predavali knjižničarske predmete, imali i sluha za učeničku praksu.¹⁰

⁷ Radman, Lj. Osvrt na školovanje knjižničara u Osijeku od 1977. do 1990. godine. // Knjižničarstvo 1, 1(1997), 64-70.

⁸ Živković, D. Usporedba ciljeva knjižničarskih studija u Hrvatskoj. // Cjelozivotno učenje knjižničara: ishodi i fleksibilnost. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 81–82.

⁹ Erl Šafar, M.; T. Lubina. Formalno obrazovanje knjižničara: kratak povijesni pregled. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 235-236.

¹⁰ Radman, Lj. Nav. dj, 64-70.

Prije organizacije srednjoškolskog, postojali su pokušaji organiziranja nekog oblika visokoškolskog obrazovanja u knjižničarskoj struci. Tako je pri Pedagoškoj akademiji od akademske godine 1968./1969. do 1977./1978. postojao jednosemestralni, jednostavan i jednostran, knjižničarski kolegij u sklopu studijske skupine hrvatskog jezika, kojem je cilj bio „omogućiti uvid u stručno obavljanje knjižničarske djelatnosti u osnovnoj školi“¹¹ i davao je osnovna stručna zvanja budućim nastavnicima. Usto je pružao dodatne mogućnosti za zapošljavanje. Umjesto toga kolegija, akademske godine 1992./1993. uveden je jednosemestralni kolegij informatologije.¹²

Logičan slijed srednjoškolskog obrazovanja i fakultetskih knjižničarskih kolegija, a poslije provedena istraživanja o interesu i potrebama za stručnim knjižničarskim kadrovima, bilo je osnivanje studija bibliotekarstva u Osijeku na Pedagoškome fakultetu, akademske godine 1998./1999., koji postaje drugi dodiplomski studij u Hrvatskoj organiziran na poticaj struke, i to uz potporu Pedagoškoga fakulteta u Osijeku, Društva knjižničara Slavonije i Baranje, Katedre za bibliotekarstvo Filozofskoga fakulteta u Zagrebu te Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek.¹³ Studij je organiziran kao dvopredmetni redoviti četverogodišnji studij knjižničarstva, u kombinaciji Knjižničarstvo i hrvatski jezik i književnost (uvjet je za upis srednja škola općeg usmjerenja i položen razredbeni ispit) te izvanredni dopunski dvogodišnji studij knjižničarstva (uvjet je za upis već stečena visoka stručna sprema i rad u knjižnici). Poslije završena studija studenti stječu zvanje diplomirani knjižničar.¹⁴ Prelaskom na Bolonjski sustav oba su studija ugašena, a Katedra za knjižničarstvo prerasla je u Odsjek za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta. U tih je sedam generacija upisano više od 300 redovitih i gotovo 200 izvanrednih studenata na matičnom fakultetu i dislociranim studijima u Vinkovcima (redovnih) i u Zadru (izvanrednih). Danas Odsjek za informacijske znanosti ima četiri katedre (Katedra za upravljanje knjižnicama i organizaciju informacija, Katedra za teoriju informacijskih znanosti, Katedra za zaštitu pisane baštine i suradnju baštinskih ustanova i Katedra za povijest knjige, nakladništvo i knjižarstvo). Cilj je Odsjeka multi- i interdisciplinarnim pristupom problematici informacijskih znanosti i komparativnim pristupom osigurati i omogućiti studentima da postanu stručnjaci u polju informacijskih znanosti, kao odgovor na izazove društva 21. stoljeća.

Godine 2010. osnovan je Odjel za kulturologiju, kao prvi sveučilišni odjel u interdisciplinarnom znanstvenom području društvenih i humanističkih znanosti s pred-

¹¹ Erl, V.; K. Petr. Studij bibliotekarstva na Pedagoškom fakultetu u Osijeku: da ili ne. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 164.

¹² Isto, 165.

¹³ Spomenica Društva knjižničara Slavonije i Baranje: 1975. – 2005. Osijek: Društvo knjižničara Slavonije i Baranje, 2009. Str. 84.

¹⁴ Erl, V. Obrazovanje knjižničara u Hrvatskoj – studij knjižničarstva Osijek. // Knjižničarstvo 8, 1(2004), 61-63.

diplomskim i diplomskim studijem. Odjel je imao tri programska smjera – kulturalni menadžment, medijska kultura i knjižničarstvo. Poslije završena preddiplomskog studija sveučilišni prvostupnici knjižničarstva Kulturologije, smjera Knjižničarstvo (univ. bacc. cult.) i diplomskog studija (mag. cult.) stječu znanja, kompetencije i vještine koje bi im trebale osigurati konkurentnost na tržištu rada i mogućnost zaposlenja u knjižničnoj djelatnosti, osim u knjižnicama, i u drugim javnim ustanovama koje posreduju informacije i znanje.¹⁵ Odjel za kulturologiju od akademske godine 2017./2018. s Umjetničkom akademijom u Osijeku integriran je u novu sveučilišnu sastavnicu, Akademiju za umjetnost i kulturu, pri čijim odsjecima sada postoji Odsjek za kulturu, medije i menadžment, a smjer knjižničarstva ugašen je zbog zasićenosti tržišta rada i izlaznih kompetencija koje su bile vrlo slične kompetencijama magistara informatologije Odjela za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta u Osijeku.

Neformalno obrazovanje knjižničara u Osijeku

Na lokalnoj razini koncept cjeloživotnog obrazovanja jedan je od važnih ciljeva *Strategije Sveučilišta* kojom se u skladu sa *Statutom* i *Pravilnikom o studijima i studiranju na Sveučilištu* mogu osnivati programi stručnog usavršavanja. Programi se provode na poslijediplomskim specijalističkim studijima i njima se omogućuje stjecanje dodatnih kompetencija i dokvalifikacija prema potrebama tržišta. Jedan od programa koji je privukao pozornost šire javnosti bio je i Program za stjecanje znanja u knjižničarskoj struci koji je 2012. godine organizirala Katedra za knjižničarstvo Odjela za kulturologiju i koji su završili polaznici iz cijele države. Program je obuhvaćao četiri temeljna područja u okviru knjižničarske djelatnosti, trajao je šest mjeseci i uspješno su ga završila 42 od 45 polaznika koji su time stekli 30 ECTS bodova, odnosno znanja i vještina potrebnih za uspješno obavljanje knjižničarske profesije.¹⁶

Knjižnica Pravnoga fakulteta u Osijeku

U već spomenutoj *Strategiji* kaže se da je knjižnični sustav Sveučilišta u Osijeku njegov važan čimbenik. Taj sustav čine knjižnice Fakulteta elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija (FERIT), Strojarskoga fakulteta u Slavanskom Brodu, Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo, Katoličkoga bogoslovnog fakul-

¹⁵ Odjel za kulturologiju. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-21]. Dostupno na: <http://kulturologija.unios.hr/nastava/sveucilisni-preddiplomski-interdisciplinarni-studij-kulturologije>

¹⁶ Isto.

teta u Đakovu, Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti, Građevinskoga fakulteta, Medicinskoga fakulteta, Fakulteta agrobiotehničkih znanosti, Prehrambeno-tehnološkoga fakulteta, Ekonomskoga fakulteta, Filozofskoga i Pravnoga fakulteta, Akademije za umjetnost i kulturu, četiri odjela – odjeli za matematiku, fiziku, biologiju i kemiju,¹⁷ te Gradska i sveučilišna knjižnica.

U knjižnici su trenutačno zaposleni jedna viša knjižničarka, voditeljica knjižnice (mag. bibl., mag. iur.), jedna viša knjižničarka (mag. iur.), jedna diplomirana knjižničarka (mag. oec.), jedan diplomirani knjižničar na radnome mjestu stručnog suradnika (mag. informatol.) i jedna knjižničarka (mag. cult., smjer knjižničarstvo).

Prije Bolonjske reforme zatečeni statusi knjižničnog osoblja jesu dvije diplomirane knjižničarke, dvije pomoćne knjižničarke i jedan stručni suradnik (magistar pravnih znanosti). Prema *Zakonu o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama*, pomoćni knjižničari i diplomirani knjižničari bili su obvezni položiti stručni ispit kao „najstariji i najprisutniji oblik profesionalne edukacije knjižničara u Hrvatskoj“. Poslije položena stručnog ispita, zaposlenik u knjižnici stjecao je pripadajuće „zvanje u knjižničarstvu“.¹⁸ Kako u svom radu ističe Machala, u praksi „primjena stručnih ispita usporedo s formalnim obrazovanjem na diplomskoj razini studija knjižnične i informacijske znanosti zadržala se u zakonskim okvirima sve do 1999. godine te podržavala usporedni, dvotračni sustav ulaska u struku“.¹⁹ Iz toga je nastao „temeljni problem pri planiranju obrazovne politike kako formalnih tako i neformalnih programa obrazovanja knjižničara“,²⁰ odnosno nejasno stvarno stanje knjižničnog osoblja u pogledu kategorizacije obrazovanja. Važnu promjenu u formalnom obrazovanju knjižničnoga osoblja donosi, već spomenuti, organizirani izvanredni dopunski dvogodišnji Studij knjižničarstva, čime je omogućeno studiranje uz rad na području prebivališta. Potkraj 2006. godine, jedna diplomirana knjižničarka odlazi u mirovinu. Na početku 2007. godine zapošljava se diplomirana knjižničarka s formalnim srednjoškolskim obrazovanjem, završenim Pravnim fakultetom, izvanrednim dopunskim dvogodišnjem studijem Knjižničarstva i položenim stručnim ispitom.

Učinak uvođenja cjeloživotnog učenja najbolje se vidi na primjerima iz prakse *Programa za stjecanje stručnih zvanja u knjižničarskog struci*, pri kojem se stručno

¹⁷ Vodič za buduće studente za akademsku godinu 2018./2019. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-22]. Dostupno na: <http://www.unios.hr/wp-content/uploads/2017/12/Vodic2017-6.pdf>

¹⁸ Švenda-Radeljak, K. *Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva*. Zagreb: Pravni fakultet, 2018. Str. 125.

¹⁹ Machala, D. *Stalno stručno usavršavanje knjižničara u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 1/2(2013), 16.

²⁰ Isto.

usavršavanje provodi prema *Zakonu o obrazovanju odraslih*.²¹ Tim je *Programom* omogućeno zaposlenicima u knjižnicama (na primjeru djelatnice Knjižnice Pravnoga fakulteta u Osijeku s ukupno 19 godina radnog staža u struci), obrazovati se i dodatno profesionalno usavršiti, steći određene kompetencije u knjižničarskoj struci te, poslije završenog *Programa*, ostvariti uvjet za polaganje stručnog ispita.

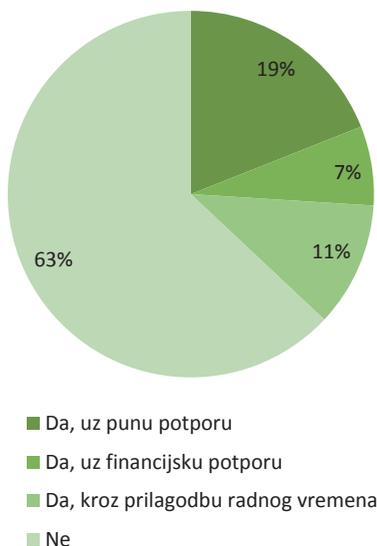
U navedenom primjeru bila je riječ o knjižničarima zaposlenim prije reforme visokog obrazovanja koji su se dodatno obrazovali radeći. Tijekom godina, zapošljavaju se jedna knjižničarka srednjoškolskoga formalnog obrazovanja, koja uz rad završava Studij kulturologije, smjera knjižničarstvo, i jedan diplomirani knjižničar, magistar informacijskih znanosti. Od 2013. do 2018. godine knjižnično osoblje Knjižnice Pravnoga fakulteta u Osijeku sudjelovalo je na brojnim stručnim usavršavanjima, u skladu s radnim vremenom (pojedini seminari i radionice bili su organizirani izvan Osijeka), prema stručnim afinitetima, gledajući pri tome komparativne prednosti knjižničnoga osoblja (dajući prednost kompetentnosti pojedinca), odnosno prema segmentima posla koji zaposlenik obavlja. Osim sedam seminara pri Centru za stalno stručno usavršavanje, knjižnično osoblje sudjelovalo je na 13 domaćih i deset inozemnih skupova i radionica.

Analiza ankete

Istraživanje je provedeno putem Googleova obrasca u travnju i svibnju 2019. godine anonimnim anketnim upitnikom poslanim svim knjižničarima visokoškolskih knjižnica Sveučilišta u Osijeku. U anketi smo željeli dobiti odgovore o trenutnu stanju, ciljevima, potrebama, razmišljanjima, mogućnostima realizacije, ali i preprekama vezanima za formalno obrazovanje i cjeloživotno učenje. Jednako tako htjeli smo saznati i razinu zadovoljstva temama i kvalitetom posjećenih predavanja, te razloge za odluke o nesudjelovanju na njima. Upitnik je sadržavao 16 pitanja i poslan je na 41 e-adresu. Dobiveno je 27 odgovora, odnosno odaziv je bio 64 %, na temelju čega se mogu donijeti neki konkretni zaključci. Analiza je pokazala da je više od 90 % ispitanika diplomiranih knjižničara, od kojih pola radi u struci između 20 i 30 godina, i da ih se većina (59 %), uz određen oblik potpore poslodavca, i dalje želi formalno obrazovati.

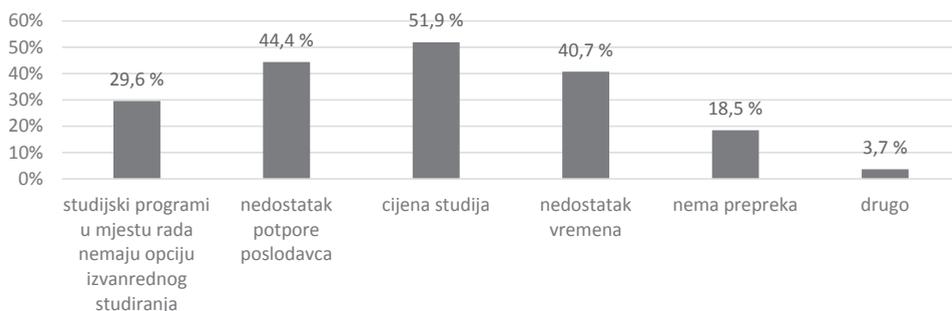
Na pitanje o interesu za daljnjim formalnim usavršavanjem (bez obzira na trenutno postignut stupanj), 59 % ispitanika odgovorilo je pozitivno. Na Slici 1. prikazane su mogućnosti daljnjeg formalnog obrazovanja u odnosu na poslodavca, odnosno zainteresiranost i mogućnosti njegove potpore.

²¹ Strategija Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku: 2011. – 2020. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-28]. Dostupno na http://www.unios.hr/wp-content/uploads/2015/07/SJJS_Strategija_Sveucilista_HR.pdf

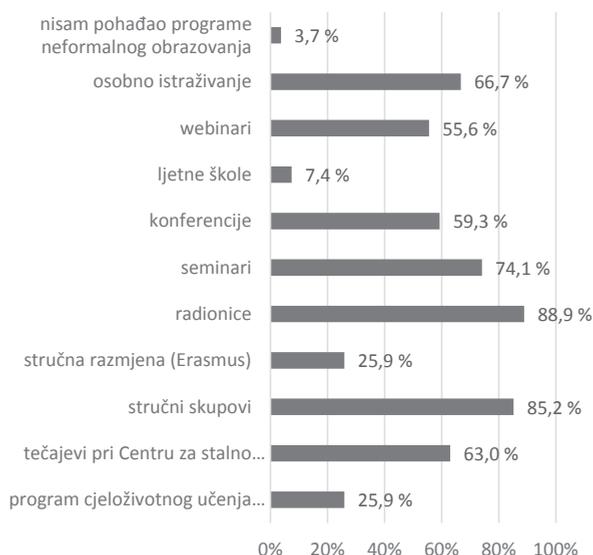
Slika 1. Potpora poslodavca daljnjem formalnom obrazovanju

Pitanja koja su omogućivala višestruke odgovore pokazala su problematična područja u edukaciji visokoškolskih knjižničara Sveučilišta u Osijeku. Vidljivo je da interes za sve oblike obrazovanja / stručnog usavršavanja postoji, ali da postoje i mnoge prepreke o kojima bi trebalo promišljati i javno zagovarati njihova rješenja. Na Slici 2. prikazane su prepreke formalnom obrazovanju knjižničara uz posao, iz kojih je vidljivo da, osim već spomenute nezainteresiranosti poslodavca, ključnu ulogu ima cijena studija i njegova dislociranost izvan mjesta stanovanja.

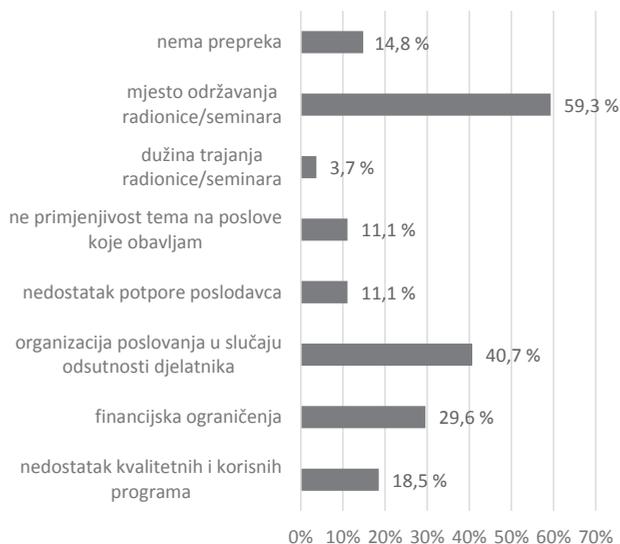
Slika 2. Prepreke formalnom obrazovanju knjižničara uz posao

Slika 3. prikazuje da su knjižničari, uz formalne oblike, vrlo zainteresirani i za neformalne oblike stručnog usavršavanja, posebno za radionice, seminare i stručne skupove, ali su jednako tako spremni i na osobno istraživanje.

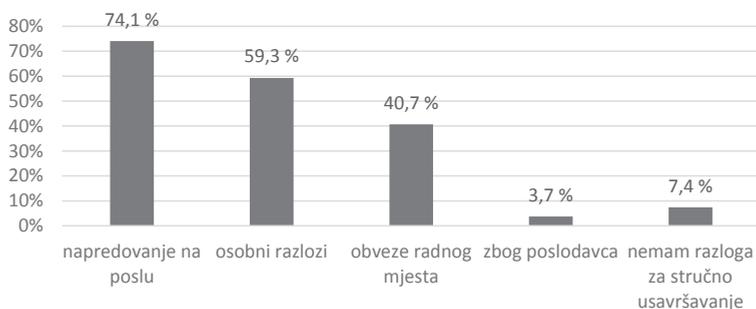
Slika 3. Oblici neformalnog obrazovanja koje su ispitanici pohađali

Kao i iz prethodnih slika, i na Slici 4. može se primijetiti da, iako je slaba zainteresiranost poslodavca za daljnje formalno ili neformalno obrazovanje financijskom i/ili organizacijskom potporom, razlog nezadovoljstva ispitanika, jedna je od najvažnijih prepreka zemljopisna udaljenost od mjesta događanja. Samo dio ispitanika kao razlog neuključivanja navodi teme usavršavanja i (ne)primjenjivost naučenog na radnome mjestu, a za gotovo 15 % ispitanika nema prepreka, ali ni zainteresiranosti.

Slika 4. Prepreke pohađanju programa neformalnoga obrazovanja

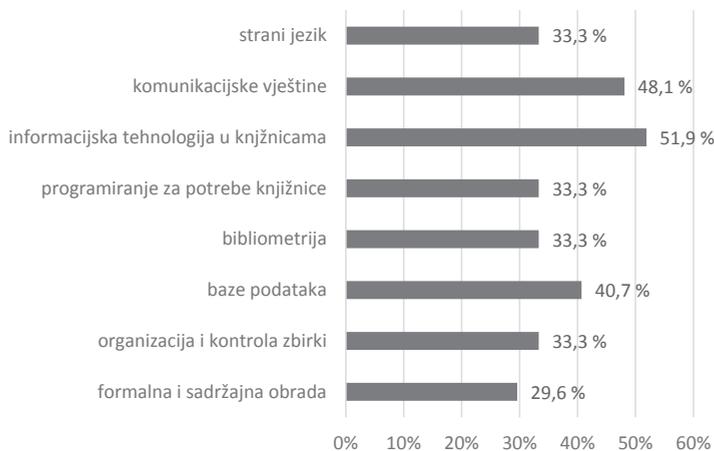
Kao razloge za stručno usavršavanje većina je ispitanika navela napredovanje na poslu (Slika 5.). Pozitivno je iznenađenje to što je više od polovine ispitanika kao razloge za stručno usavršavanje navelo osobne razloge.

Slika 5. Razlozi za stručno usavršavanje

Jedno od posljednjih pitanja bilo je u kojim bi se područjima ispitanici željeli usavršavati (Slika 6.). Iz odgovora je vidljivo da su knjižničari vrlo zainteresirani za sva navedena područja, a posebice ona vezana za informacijsku i komunikacijsku

tehnologiju, baze podataka i komunikacijske vještine, a najmanje su zainteresirani za tzv. tradicionalne knjižničarske vještine poput katalogizacije i klasifikacije.

Slika 6. Zainteresiranost po područjima usavršavanja

Zaključak

Program za održivi razvoj 2030 Ujedinjenih naroda govori o knjižnici kao važnom dijelu razvojnog procesa, kao ustanovi koja je informacijsko i komunikacijsko središte, koje osigurava svakim danom sve složenije informacijske usluge. Stoga možemo reći da je poslanje svakog dobrog (visokoškolskog) knjižničara imati velik raspon znanja i vještina, profesionalnih i osobnih, osigurati da su usluge koje njegova knjižnica pruža relevantne i konkurentne i da je njegov posao svakodnevno se prilagođavati promjenama. To znači da je cjeloživotno učenje jedan od osnovnih preduvjeta za knjižnicu i knjižničara 21. stoljeća, odnosno uvjet uspješna funkcioniranja u globaliziranu svijetu i aktivnijoj osobnoj ulozi pojedinca u njemu. Nameće se pitanje koliko smo mi kao knjižničari svjesni te potrebe, koliko se može provesti, tko je financira, ima li određenih poticaja, odnosno, kolika je osobna zainteresiranost, ali i zainteresiranost poslodavca?

Kako je u *Standardu i smjernicama razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u RH* navedeno, visokoškolski knjižničari imaju prava i obveze stalna stručnog osposobljavanja i usavršavanja, primjenjivanja znanja i vještina i u skladu s tim i napredovanja. Međutim, visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj, pa tako i knjižnice koje djeluju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, kako je prikazano i u rezultatima ankete, danas se suočavaju s

nizom problema: nedovoljnom prepoznatljivošću i društvenim vrednovanjem djelatnosti, nedorečenošću knjižnične legislative u pojedinim segmentima, neplanskim, nestabilnim i nedostatnim financiranjem... Sve se to odražava na nepostojanje sustavna ulaganja u stalno obrazovanje knjižničnih djelatnika (i formalno i neformalno), nedostatan broj djelatnika, nedostatne i nefunkcionalne prostore u kojima knjižnice djeluju..., odnosno, kako je već rečeno, dobrovoljno usavršavanje pojedinaca nije dostatno. Trebalo bi stvoriti zakonske uvjete i stručne temelje koji bi omogućili, pa ako treba i obvezali, pripadnike struke i njihove poslodavce, na stalno daljnje učenje.

Literatura

- Erl Šafar, M.; T. Lubina. Formalno obrazovanje knjižničara: kratak povijesni pregled. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 219-239.
- Erl, V. Obrazovanje knjižničara u Hrvatskoj – studij knjižničarstva Osijek. // Knjižničarstvo 8, 1(2004), 57-83.
- Erl, V.; K. Petr. Studij bibliotekarstva na Pedagoškom fakultetu u Osijeku: da ili ne. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1/2(1996), 163-170.
- Horvat, A. Cjeloživotno učenje knjižničara: stanje i mogućnosti. // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi i fleksibilnost / ur. A. Horvat, D. Machala. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 21-36.
- Lazzarich, L. Kontinuirana edukacija informacijskih stručnjaka (ili možete li dobiti posao). // Edukacija korisnika i knjižničnog osoblja / 5. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske, Opatija, 10. i 11. travnja 2003. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 56–64.
- Machala, D. Stalno stručno usavršavanje knjižničara u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1/2(2013), 13-33.
- Maravić, J. Cjeloživotno učenje. // Edupoint 3, 17(2003), 34-38. Dostupno i na: http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf [citirano: 2019-05-04].
- Odjel za kulturologiju. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-21]. Dostupno na: <http://kulturologija.unios.hr/nastava/sveucilisni-preddiplomski-interdisciplinarni-studij-kulturologije>
- Pravilnik o studijima i studiranju na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-028]. Dostupno na: http://www.mefos.unios.hr/images/dokumenti/pravilnici_i_dokumenti/dokumenti_sveuciliste/Pravilnik_o_studijima_i_studiranju_na_Sveucilistu_Josipa_Jurja_Strossmayera_u_Osijeku1.pdf
- Radman, Lj. Osvrt na školovanje knjižničara u Osijeku od 1977. do 1990. godine. // Knjižničarstvo 1, 1(1997), 64-73.

- Spomenica Društva knjižničara Slavonije i Baranje: 1975.- 2005. Osijek: Društvo knjižničara Slavonije i Baranje, 2009.
- Standard i smjernice razvoja i uvođenja najbolje prakse u visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj (listopad 2008.) – radna verzija / Komisija za visokoškolske knjižnice. [citirano: 2021-02-05]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/10/publikacija/343
- Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 33, 1/4(1990), 201-210.
- Strategija Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku: 2011.-2020. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-28]. Dostupno na: http://www.unios.hr/wp-content/uploads/2015/07/SJJS_Strategija_Sveucilista_HR.pdf
- Švenda Radeljak, K. Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva. Zagreb: Pravni fakultet, 2018.
- Vodič za buduće studente za akademsku godinu 2018./2019. // Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. [citirano: 2019-04-22]. Dostupno na: <http://www.unios.hr/wp-content/uploads/2017/12/Vodic2017-6.pdf>
- Živković, D. Usporedba ciljeva knjižničarskih studija u Hrvatskoj. // Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi i fleksibilnost. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 69-82.